

Prof. dr hab. Irena Hejduk

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr. Juan Carlos Neri Guzmána pod tytułem: Clusters as a factor of competitiveness of candy industry companies in Mexico.

W warunkach postępującej globalizacji, rewolucji technologicznej i ogarniających świat kryzysów coraz więcej przedsiębiorstw - i to niezależnie od branż w jakich działają czy też rynków szuka sposobów poprawy pozycji konkurencyjnej często poprzez tworzenie nowoczesnych sieciowych struktur czy też różnorodnych powiązań biznesowych. Głównym powodem podejmowania współpracy przedsiębiorstw w tym w systemie klastrów jest połączenie sił w celu neutralizacji i ograniczenia zagrożeń, uzupełnienia zasobów i pełne wykorzystanie umiejętności. Zdobywanie wiedzy i wprowadzenie internacjonalizacji, efektywne wdrożenie badań naukowych i rozwojowych, osiąganie większych wpływów i osiągnięcie wzrostu znaczących sukcesów w biznesie. Te rozwiązania mogą doprowadzić do rozwoju produktów i usług oraz rynków dzięki obniżeniu kosztów umożliwiających sprzedaż tanich produktów i usług. Problem ten podejmuje także w swojej pracy mgr Juan Carlos Neri Guzman w której zwraca on szczególną uwagę na problematykę konkurencyjności gospodarki na przykładzie sektora produkcji słodyczy w Meksyku. Wzrost eksportu producentów meksykańskich nie wpłynął na wzrost ich konkurencyjności.. Według UNIDO w Meksyku istnieje potrzeba wzmocnienia lokalnej działalności gospodarczej jako mechanizmu zwiększania konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw. Meksyk jest drugim największym dostawcą żywności w Stanach Zjednoczonych a trzecim w kontynentalnej Ameryce, dlatego też sektor spożywczy jest bardzo obiecującym sektorem, stanowi on prawie 10 % produktu krajowego brutto. Małe i średnie firmy stanowią w Meksyku 99,7 % wszystkich przedsiębiorstw, zatrudniają 69,5 % siły roboczej, przyczyniają się do osiągnięcia 38,9 % całkowitej produkcji brutto kraju. Region San Luis Potosi jest czwartym największym podmiotem w produkcji słodyczy w Meksyku, a jego

strategiczne położenie geograficzne pozwala oddziaływać na rynki wewnętrzne i zewnętrzne. Rozdział 1 pracy przedstawia metodologię badań, określenie celów, hipotez i pytań badawczych. Rozdział 2 opisuje zagadnienia kluczowej roli klastrów przemysłowych w gospodarce, rozdział trzeci omawia znaczenie sektora produkcji słodczy w Meksyku oraz atrybuty jego konkurencyjności. Rozdział 4 dotyczy kwestii proponowanego modelu klastra przemysłowego i jego weryfikacji. Rozdział 5 przedstawia wyniki prac badawczych obejmujących sektor produkcji słodczy z punktu widzenia kluczowej roli polityki klastrowej w San Luis Potosi i stanowi podstawę rekomendacji dla rozwoju innych regionów Meksyku w kontekście aktywności klastrów. Badania aktywności klastrów przemysłowych opierają się na analizie pięciu elementów:

- Integracji struktury przemysłowej.
- Realizacji produktów.
- Roli zaangażowanych sektorów.
- Konsolidacji charakterystyki produktów.
- Analizy kontekstu.

Te elementy mają służyć poprawie funkcjonalności działalności gospodarczej branży produkcji słodczy i określenie kierunków zmian.

Autor zwraca uwagę na to, że 87% firm w branży produkcji słodczy będzie chciało uczestniczyć w przemysłowej polityce klastrowej. Jednak tylko 45 % z nich będzie skłonnych do współpracy w ramach łańcucha wartości i inicjatyw wspierających przemysł.

Celem pracy doktorskiej było:

- przeprowadzenie studiów literaturowych związanych z tematyką klastrów;
- analiza operacji prowadzonych w procesie produkcji słodczy;
- opracowanie modelu pomiaru wpływu klastra na konkurencyjność;

- zaproponowanie działań mających na celu zwiększenie konkurencyjności branży produkcji słodczy w San Luis Potosi.

Badania objęły uczestników łańcucha wartości produkcji słodczy (producentów, dostawców, klientów) a także podmioty związane z ich działalnością (uniwersytety, centra transferu technologii, instytucje finansowe, władze samorządowe i inne). Badania przeprowadzono w latach 2010-2014.

Postawiono następujące hipotezy:

- H₁** Badania klastrowe związane z problematyką klastrów oraz czynników konkurencyjności były przeprowadzone dotychczas, głównie w innych krajach i dlatego ich wyniki nie odnoszą się bezpośrednio do przemysłu w Meksyku zwłaszcza w kontekście działalności małych i średnich firm.
- H₂** Określenie roli klastra jako czynnika stymulującego konkurencyjność będzie możliwe na podstawie badań sektora produkcji słodczy w Meksyku.
- H₃** Dla zdefiniowania wpływu klastra na rzecz konkurencyjności, modelu klastra oraz jego praktycznej walidacji można zastosować doświadczenia sektora produkcji słodczy (w szczególności roli małych i średnich firm) w San Luis Potosi.

Postawiono następujące pytania badawcze:

- W jaki sposób klastry i ich charakterystyka wpłynęły na światowy wzrost konkurencyjności?
- Jakie są cechy, które należy wziąć pod uwagę przy projektowaniu modelu klastra na podstawie badań sektora produkcji słodczy w San Luis Potosi?
- W jaki sposób klastry i ich cechy wpływają na wzrost konkurencyjności meksykańskiego przemysłu produkcji słodczy?
- Jakie są wymagania, które powinny zostać spełnione przez inne regiony w Meksyku, móc rozszerzyć zalecenia postulowane na podstawie badań branży produkcji słodczy w San Luis Potosi?

Przewidywane wyniki to :

- Przeprowadzenie kompleksowego badania firm, które są częścią łańcucha

produkcji przemysłu spożywczego w szczególności branży produkcji słodczy;

- Przedstawienie metodologii oceny efektywności lokalnej działalności z punktu widzenia klastrów przemysłowych;
- Opracowanie harmonogramu konkretnych działań służących wzmocnieniu produktywności działalności gospodarczej branży produkcji słodczy oraz służących promowaniu klastrów jako opcji do zwiększenia ich konkurencyjności.
- Zdefiniowanie propozycji dla wdrożenia inicjatyw klastrowych.

Zastosowano badania dedukcyjne uwzględniające możliwość przeniesienia doświadczeń z krajów wysoko rozwiniętych w zakresie polityki klastrowej na lokalne rynki działalności gospodarczej w Meksyku w celu ich wzmocnienia. Przeprowadzono:

- Teoretyczne studia dotyczące tematyki klastrów przemysłowych jako czynników konkurencyjności.
- Analiza sytuacji ekonomicznej branży produkcji słodczy w Meksyku (przykład San Luis Potosi).
- Zaprojektowanie modelu klastra jako narzędzia do definiowania czynników konkurencyjności.
- Analiza czynników konkurencyjności w przemyśle produkcji słodczy w San Luis Potosi.
- Identyfikacja czynników przydatnych do promowania konkurencyjności w innych regionach Meksyku.
- Weryfikacja hipotez badawczych, celów oraz pytań badawczych.

Model badawczy obejmuje łącznie 56 zmiennych, z których 44 znajduje się w kategorii tzw. „miękkich danych” pochodzących z badań (79%) i 12 z kategorii tzw.

„twardych danych” zebranych od oficjalnych instytucji (21%). Dla opisanych wyżej pięciu komponentów modelu klastra, zdefiniowano łącznie 20 czynników opisujących owe komponenty:

- Struktura przemysłu: (reprezentatywność, poziom technologiczny, integracja, oczekiwania, korzyści).
- Rodzaje produktu: (Identyfikacja klientów, wskaźniki komercjalizacji, oczekiwania rynku).
- Integracje aktorów: (powiązanie instytucjonalne, podstawowy ich udział, potrzeby aktorów).
- Charakterystyka produktu: (konflikt, wpływy rynków zewnętrznych, konkurencyjność i preferencje rynku, źródła innowacji, promocja, jakość końcowa produktu).
- Trendy aktywności: (krajowy i międzynarodowy kontekst konkurencyjności, kontekst makroekonomiczny, zmiany popytu i preferencji klientów).

W części teoretycznej pracy uwzględniono teoretyczne szkoły mające wpływ na ekonomiczną teorię klastrów. Uwzględniono także głównie teorie związane z zagadnieniem innowacji oraz rozwoju regionalnego, w tym teorie związane z lokalną koncentracją przemysłową, teorię dystryktów przemysłowych, założenia rozwoju endogenicznego, dyfuzję innowacji, elastyczne systemy produkcyjne, teorie klastrów Michaela Portera, wspomaganie kulturowe, podejście systemowe. Druga część badań bibliograficznych objęła problematykę pomiaru konkurencyjności, definicje i typologię klastrów, modele klastrów przemysłowych, w tym:

- a) Model potrójnej helisy- uczelnie wyższe, przemysł, władze lokalne i krajowe,
- b) Model Michaela Portera,
- c) Model lejka (funnel model).

Przedstawiono także zagadnienia internacjonalizacji klastrów wskazując światowe doświadczenia w zakresie aktywności klastrów. Uwzględniono także problematykę

klastrów jako czynnika wzrostu konkurencyjności w Meksyku. Szeroko opisano przemysł produkcji słodczy w Meksyku w tym San Luis Potosi jako reprezentatywną, geograficzną lokalność. Wskazano także na tle doświadczeń meksykańskich wiodących, światowych producentów słodczy. W rozdziale 4 opisano zaproponowany model klastra przemysłowego oraz jego praktyczną weryfikację. Na rysunkach 4.1 i 4.2 przedstawiono czynniki mające wpływ na innowacje służące promowaniu konkurencyjności oraz koncepcje służące definiowaniu komponentów klastra. Komponenty, które posłużyły autorowi do skonstruowania modelu klastra zostały wygenerowane na podstawie szerokich badań bibliograficznych (Tabela 4.1). Dla każdego wskaźnika opisującego komponent modelu klastra zdefiniowano powiązane zmienne. Każdy komponent został opisany w poszczególnych tabelach szczegółowych. Na podstawie zaproponowanego modelu autor opracował ogólny index funkcjonalności klastra. Badaniami objęto producentów, dostawców pierwszego rzędu, dostawców drugiego rzędu, dystrybutorów i sprzedawców. Do weryfikacji modelu wykorzystano narzędzia statystyczne, między innymi wskaźnik korelacji liniowej. Owe wskaźniki wykorzystano opisując siłę korelacji pomiędzy poszczególnymi komponentami modelu klastra (Tabela 4.9). Do opisu modelu wykorzystano model regresji liniowej. W ostatniej części pracy przedstawiono wyniki badań obejmujące zagadnienia stanowiące elementy skonstruowanego ogólnego modelu klastra. Jednym z wyników pracy stała się gwiazda konkurencyjności zbudowana z komponentów modelu klastra i czynników konkurencyjności (Rysunek 4.35). Ważnym elementem pracy jest także potwierdzony empirycznie wskaźnik integracji klastra (CI- Cluster Integration Index) opisany równaniem matematycznym. Dla lepszego obrazowania wyników pracy Autor pokusił się także o opracowanie różnych założeń przedstawiających relacje pomiędzy poszczególnymi komponentami opracowanego modelu, w tym analizy portfelowe. Opisano także założenia projektowania strategii wzrostu przemysłu produkcji słodczy w San Luis Potosi względem opracowanych i zweryfikowanych empirycznie komponentów modelu klastra. Prace kończy zestaw rekomendacji służących operacjonalizacji działań klastra produkcji słodczy w San Luis Potosi. Zaproponowano następujące kamienie milowe:

- Identyfikacja współpracy sieci.

- Wspieranie integracji klastra.
- Opracowanie planu strategicznego klastra.
- Wdrożenie klastra.
- Wdrożenie mechanizmów monitorowania.

Dla owej operacjonalizacji opracowano kluczowe inicjatywy i działania służące wdrożeniu klastra produkcji słodczy. Opracowano także mapę strategiczną klastra, a także strukturę zarządzania klastrem w tym strukturę podejmowania decyzji w klastrze. Zdefiniowano także rolę poszczególnych interesariuszy projektowanego klastra. Pracę kończy zbiór rekomendacji, wnioski i zalecenia dla dalszych studiów. Do napisania pracy posłużono się zbiorem literatury, który objął łącznie 333 pozycje. Wykorzystano 103 rysunki oraz 49 tabel. Na końcu pracy załączono ankietę badawczą wykorzystaną w badaniach ilościowych. Praca obejmuje 264 strony.

Uwagi krytyczne:

1. W części teoretycznej zauważalny brak odniesień do paradygmatu sieciowego i opisu teoretycznego sieci i środowiska sieciowego, od razu następuje wtargnięcie w mechanizmy funkcjonowania klastrów. Nie przywołano założeń funkcjonowania klastrów przemysłowych w kontekście teorii sieci, np. teoria kosztów transakcji R. Coase'a, teoria kosztów transakcji specyficznymi aktywami O. Williamsona.
2. Brak opisu mechanizmu strukturalizmu w sieciach czego efektem są inicjatywy klastrowe.
3. Brak zdefiniowanych atrybutów sieci mających zastosowanie w inicjatywach klastrowych.
4. Brak opisu dynamiki sieci i odniesienia do koncepcji Stakeholders w sieciach.
5. Brak odniesienia do modeli biznesu opartych na strukturach sieciowych i inicjatywach klastrowych.
6. Spośród trzech hipotez tylko w zasadzie pierwsza odnosi się do problemu

naukowego:

- Badania klastrowe związane z problematyką klastrów oraz czynników konkurencyjności były przeprowadzone dotychczas, głównie w innych krajach i dlatego ich wyniki nie odnoszą się bezpośrednio do przemysłu w Meksyku zwłaszcza w kontekście działalności małych i średnich firm.

Pozostałe dwie hipotezy:

- Określenie roli klastra jako czynnika stymulującego konkurencyjność będzie możliwe na podstawie badań sektora produkcji słodczy w Meksyku.
- Dla zdefiniowania wpływu klastra na rzecz konkurencyjności, modelu klastra oraz jego praktycznej walidacji można zastosować doświadczenia sektora produkcji słodczy (w szczególności roli małych i średnich firm) w San Luis Potosi,

Są oczywiste i dotyczą zakresu prowadzonych badań nie wskazując konkretnych zależności pomiędzy badanymi zmiennymi.

- W zakresie prowadzonych badań w znikomy sposób przeprowadzono badania innowacyjności mimo iż w części teoretycznej temu zagadnieniu poświęcono stosunkowo dużo miejsca.
- W pracy nie opisano jednoznacznie obecnego statusu klastra a w szczególności jego liderów lub względnie koordynatora. Nie odniesiono się do tego czy może istnieje już pewna strategia rozwoju klastra regionu San Luis Potosi.

Reasumując: Biorąc pod uwagę powyższą w sumie pozytywną - mimo wymienionych wątpliwości - ocenę recenzowanej rozprawy uznaję, że praca spełnia wymogi ustawy o stopniach i tytule naukowym i wnioskuję o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Warszawa 15.04.2015 r.

